

Transparant over klimaatimpact

Rijksuniversiteit Groningen

Juni 2019

Inhoud

Rijksuniversiteit Groningen	1
1. Aanleiding en achtergrond	4
2. Verantwoording.....	5
2.1 Onderzoeksgroep	5
2.2 Jaarverslagen	5
2.3 Benchmark.....	6
3. Verwachtingen	7
4. Uitkomsten	8
4.1 Strategie en risicoanalyse.....	11
4.2 Business model.....	12
4.3 Corporate governance.....	13
4.4 Beleid en doelstellingen	14
4.5 Concrete acties	15
4.6 Toekomstverwachtingen	16
4.7 Uitkomsten	17
4.8 Analyse van uitkomsten	19
4.9 Meetmethoden	20
4.10 Verslaggevingscriteria	21
4.11 Totaaloverzicht.....	22
5. Ter afsluiting.....	25

rijksuniversiteit
groningen

faculteit economie
en bedrijfskunde

1. Aanleiding en achtergrond

De discussie over de impact van het menselijk handelen op het klimaat is actueel. Vanuit deze actuele discussie heeft de Rijksuniversiteit Groningen in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving onderzoek gedaan naar de informatie die door ondernemingen in hun jaarverslagen wordt verstrekt omtrent de wijze waarop de ondernemingen aandacht hebben voor de impact op en van klimaatverandering.

De leiding van ondernemingen kan op verschillende wijze ingaan op deze problematiek. Een eerste keuze betreft niets of iets doen. Als de onderneming er voor kiest om iets te doen, dan rijst de vraag op welke wijze dat dan vorm moet worden gegeven. Kiest de ondernemingsleiding ervoor om ten aanzien van klimaatverandering concrete doelen te stellen of wordt de zorg om het klimaat gezien als een (belangrijke) randvoorwaarde om zaken te kunnen doen?

Vervolgens komt de vraag op of de onderneming hierover transparant zou moeten zijn en zo ja, met welke detaillering? Uit dit onderzoek komt naar voren dat de mate van detaillering en diepgang in de verstrekte informatie per onderneming en per onderwerp sterk uiteenloopt. In dit onderzoek is een scala aan ondernemingen betrokken met uiteenlopende activiteiten. Niet bij iedere onderneming is CO₂ even belangrijk. Een belangrijk doel van dit onderzoek is niet alleen om de transparantie te meten die ondernemingen ten aanzien van hun klimaatimpact betrachten, maar ook om vast te stellen of sprake is van een ontwikkeling in informatievoorziening tussen 2016 en 2017, omdat in 2017 de EU Richtlijn 2014-95 van kracht is geworden. Op grond van deze richtlijn moeten met ingang van 2017 organisaties van openbaar belang in hun jaarverslag relevante informatie opnemen gericht op duurzaamheid: het milieu, de mens in en rondom de onderneming, diversiteit in bestuurs- en toezichtsorganen en het voorkomen van omkoping en afpersing. Tot de organisaties van openbaar belang worden in ieder geval de beursgenoteerde ondernemingen gerekend, waarbij in de richtlijn een ondergrens wordt gehanteerd van 500 medewerkers, een balanstotaal van € 20 miljoen en een omzet van € 40 miljoen.

2. Verantwoording

Voor dit onderzoek is een groep ondernemingen geselecteerd, is een keuze gemaakt ten aanzien van de te raadplegen jaarverslagen – inclusief de jaren waarover verslag is uitgebracht – en is een benchmark vastgesteld aan de hand waarvan het onderzoek is gedaan.

2.1 Onderzoeksgroep

De ondernemingen die zijn betrokken in dit onderzoek zijn grote Nederlandse ondernemingen. Deze zijn door ons onderverdeeld in drie categorieën.

- Beursgenoteerde ondernemingen AEx, AMx en ASCx zijn gekozen vanwege hun zichtbaarheid en de specifieke regelgeving ten aanzien van transparantie. Per index zijn 25 ondernemingen aan de beurs genoteerd. Door wijzigen in de samenstelling van de indexen in de onderzochte periode is één van de ondernemingen buiten de selectie gebleven en zijn aldus de jaarverslagen van 74 beursgenoteerde ondernemingen in dit onderzoek betrokken.
- Grote private ondernemingen. Dit betreft een selectie van 96 ondernemingen uit de Elsevier top 100 private ondernemingen, waarvan de aandelen privé eigendom zijn en niet via een beurs worden verhandeld, zoals grote familiebedrijven. Deze ondernemingen zijn geselecteerd, omdat ook in deze categorie sprake is van grote ondernemingen met maatschappelijke impact, echter met meer beperkte regelgeving ten aanzien van transparantie.
- Omdat in de twee voorgaande selecties andere relevante ondernemingen met maatschappelijke impact ontbreken – omdat die niet beursgenoteerd en niet in private handen zijn – is de steekproef aangevuld met een groep van 29 grote organisaties uit de Transparantiebenchmark (hierna TB). Daarbij is gekozen voor de hoogst scorende organisaties in de TB van 2017 (het laatst beschikbare jaar) voor zover niet behorend tot de andere twee categorieën. Deze ondernemingen behoren – op grond van hun ranking in de TB – tot de meest transparante organisaties in Nederland.

Op grond van bovenstaande selectiecriteria bestaat de steekproef uit 199 organisaties. Deze groep geeft een goed beeld van de mate van transparantie over de impact op het klimaat in de externe verslaggeving van de grootste Nederlandse organisaties in de jaren 2016 en 2017.

2.2 Jaarverslagen

Onderzoek is gedaan op de inhoud van de reguliere jaarverslagen¹ over 2016 en 2017 van de hiervoor genoemde groepen ondernemingen. Daarbij is in eerste instantie vastgesteld of dit jaarverslag publiekelijk beschikbaar is (via de website van de onderneming). Vervolgens is vastgesteld of door de betreffende ondernemingen – naast het reguliere jaarverslag – ook een separaat duurzaamheidsverslag of een ander aanvullend verslag is gepubliceerd. Gekozen is voor de jaren 2016 en 2017, omdat met ingang van 2017 de EU Richtlijn 2014-95 van kracht is geworden voor organisaties van openbaar belang

---

¹ Met het reguliere jaarverslag wordt bedoeld het jaarverslag waarin zijn opgenomen de jaarrekening en het bestuursverslag conform 2:391 BW.

die voldoen aan enkele grootte criteria. Op basis daarvan zou verwacht kunnen worden dat door de daarvoor in aanmerking komende groep ondernemingen in 2017 meer informatie wordt verstrekt dan in 2016.

2.3 Benchmark

Voorafgaande aan de start van het onderzoek zijn bestaande benchmarks in kaart gebracht en is op basis van de mate van diepgang/detailering gekozen voor de benchmark die is ontwikkeld door Chithambo en Tauringana². Deze benchmark betreft een index bestaande uit 60 onderwerpen die zijn gebaseerd op verschillende broeikasgas (GHG) verslaggevingsraamwerken (zoals GHG Protocol (2004), Global Reporting Initiative (2006), DEFRA (2009), Global Framework for Climate Risk Disclosure (2006), en The Climate Disclosure Standard Board (2012)). De benchmark van Chithambo en Tauringana is een van de meest uitgebreide benchmarks in de literatuur voor het meten van externe verslaggeving over broeikasgas (vergelijk bijvoorbeeld de benchmarks van Prado-Lorenzo e.a. (2009) met 19 onderwerpen, Choi e.a. (2013) met 18 onderwerpen en Freedman en Jaggi (2005) met slechts 5 GHG-gerelateerde onderwerpen).

Een team van 4 onderzoeksassistenten heeft GHG-disclosures gemeten in de jaarverslagen, CSR-verslagen, MVO-verslagen en op de internetpagina's van de geselecteerde organisaties. Als een organisatie in haar verslaggeving aandacht besteedt aan een onderwerp uit de *disclosure-index* scoort zij een 1, anders een 0. Zodoende kan de totale score voor een organisatie variëren tussen 0 en 60. De scores zijn uitgedrukt in een percentage op grond van een ratio van het aantal punten dat is gescoord gedeeld door de hoogst mogelijke score. De assistenten hebben regelmatig overleg met elkaar en de onderzoekers gehad om de consistentie in de beoordelingen te bewaken. Ter controle van de consistentie in de beoordeling is een aantal verslagen (de verslaggeving van 15 ondernemingen) door twee studenten onafhankelijk en integraal beoordeeld en vergeleken. In geen enkel geval heeft dit geleid tot een substantiële aanpassing van de gemeten scores. Bij één van de 60 onderwerpen uit de index, *Institutional background*, bleek geen van de onderzochte ondernemingen een nul te scoren. Nader onderzoek leverde geen dieper inzicht in het onderscheidende element van dit onderwerp van de index. Daarom is besloten dit onderwerp niet mee te nemen in de gerapporteerde cijfers in dit rapport.

---

² Chithambo L & Tauringana V: Corporate governance and greenhouse gas disclosure: a mixed-methods approach. Corporate Governance, vol. 17 no. 4 2017, pp. 678-699.

3. Verwachtingen

Voorafgaande aan het onderzoek kunnen – mede op basis van eerdere publicaties en door de Rijksuniversiteit Groningen uitgevoerde wetenschappelijke onderzoeken – enkele verwachtingen ten aanzien van het onderzoek worden geformuleerd.

- Uit eerder onderzoek komt naar voren dat in Nederland veel van de grote beursgenoteerde ondernemingen jaarlijks uitgebreid verslag doen omtrent een veelheid aan zaken. Deels doordat sprake is van regelgeving ter zake, maar ook op basis van vrijwilligheid (duurzaamheidsverslagen of geïntegreerde verslagen). In de TB die jaarlijks wordt uitgevoerd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat blijkt dat deze ondernemingen vaak een goede score realiseren. Om die reden verwachten wij dat ook in het onderhavige onderzoek bij de jaarverslagen van deze ondernemingen een hogere score zou worden gerealiseerd.
- Private ondernemingen zijn – zo blijkt ook uit de uitkomsten van de jaarlijkse TB – over het algemeen minder scheutig met het verstrekken van informatie. Om die reden wordt verwacht dat dit ook zo zal zijn ten aanzien van informatievoorziening omtrent de klimaatimpact.
- De verwachting is, dat de ondernemingen uit de top van de TB – vanwege hun hoge scores daarin – ook in deze CO2 benchmark hoog scoren.
- Door de invoering van de EU Richtlijn 2014/95 wordt verwacht dat een positieve verandering waarneembaar is bij grote organisaties van openbaar belang van 2016 naar 2017. In dit onderzoek betreft dit voornamelijk de grote beursgenoteerde ondernemingen.
- Verwacht wordt, dat de grote private ondernemingen de veranderingen door de invoering van de EU Richtlijn 2014/95 zullen volgen.
- Doordat het model van de Taskforce Climate-related Financial Disclosures³ van een nog vrij recente datum is, wordt verwacht dat de ondernemingen nog laag scoren op het vlak van informatie over de impact van het klimaat op de strategie, risicoanalyse en activiteiten van de onderneming.
- Door het GHG Protocol Initiative⁴ is een handzaam raamwerk uitgewerkt om de emissies van broeikasgassen te rapporteren in *scopes* (zie figuur 3.0). Op basis van eerder onderzoek⁵ wordt verwacht dat een toenemend aantal ondernemingen dit model (verder) implementeert in de verslaggeving.

Figuur 3.0 GHG Protocol model in scopes

In het navolgende wordt helder in hoeverre deze verwachtingen in dit onderzoek zijn bevestigd.

³ Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures, December 2016, www.fsb-tcfd.org

⁴ The Greenhouse Gas Protocol – A corporate accounting and reporting standard. World Resources Institute and World Business Council for Sustainable Development, March 2004 ISBN 1-56973-568-9

⁵ De Waard DA: Klimaatverandering veroverft een plekje in het jaarverslag. De Accountant in Business. NBA nr. 2 2018. Pag. 16-23.

4. Uitkomsten

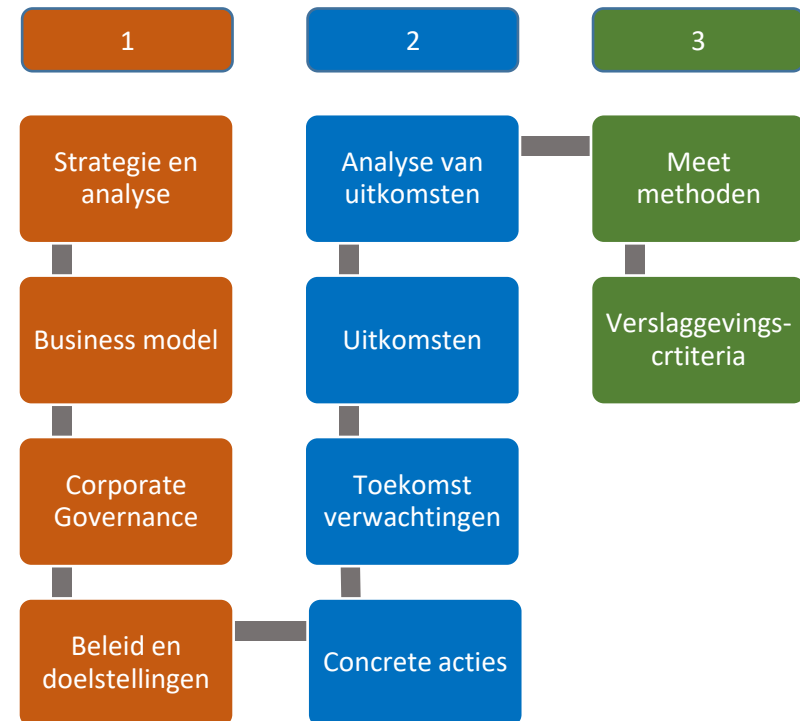
Voor de analyse van de uitkomsten van het onderzoek zijn de criteria van de benchmark verdeeld over drie hoofdthema's: (1) informatie over strategie en beleid, (2) informatie over de uitvoering en uitkomsten en (3) informatie over de wijze van meten en rapporteren. Deze drie thema's zijn onderverdeeld in meer gedetailleerde processtappen. De onderscheiden processtappen zijn schematisch weergegeven in figuur 1. De hierna volgende paragrafen van dit hoofdstuk volgen dit stramien. Daarbij wordt per processtap aan de hand van de verzamelde data geanalyseerd in welke mate de geselecteerde ondernemingen in hun verslaggeving transparant zijn over het gehele proces van strategie tot actie tot verslaggeving.

Belangrijk bij de analyse van de uitkomsten is, dat niet iedere onderneming informatie over klimaatverandering verstrekt. In tabel 4.0 is zichtbaar gemaakt hoeveel ondernemingen per categorie op enigerlei wijze over CO2 of klimaatverandering rapporteren. De tabel toont dat de uiteindelijke scores per onderneming sterk variëren.

In de analyse van de uitkomsten worden de absolute scores per categorie zichtbaar gemaakt, aangevuld met de procentuele scores ten opzichte van het totaal aantal per categorie.

Tabel 4.0 Ondernemingen met score hoger dan nul

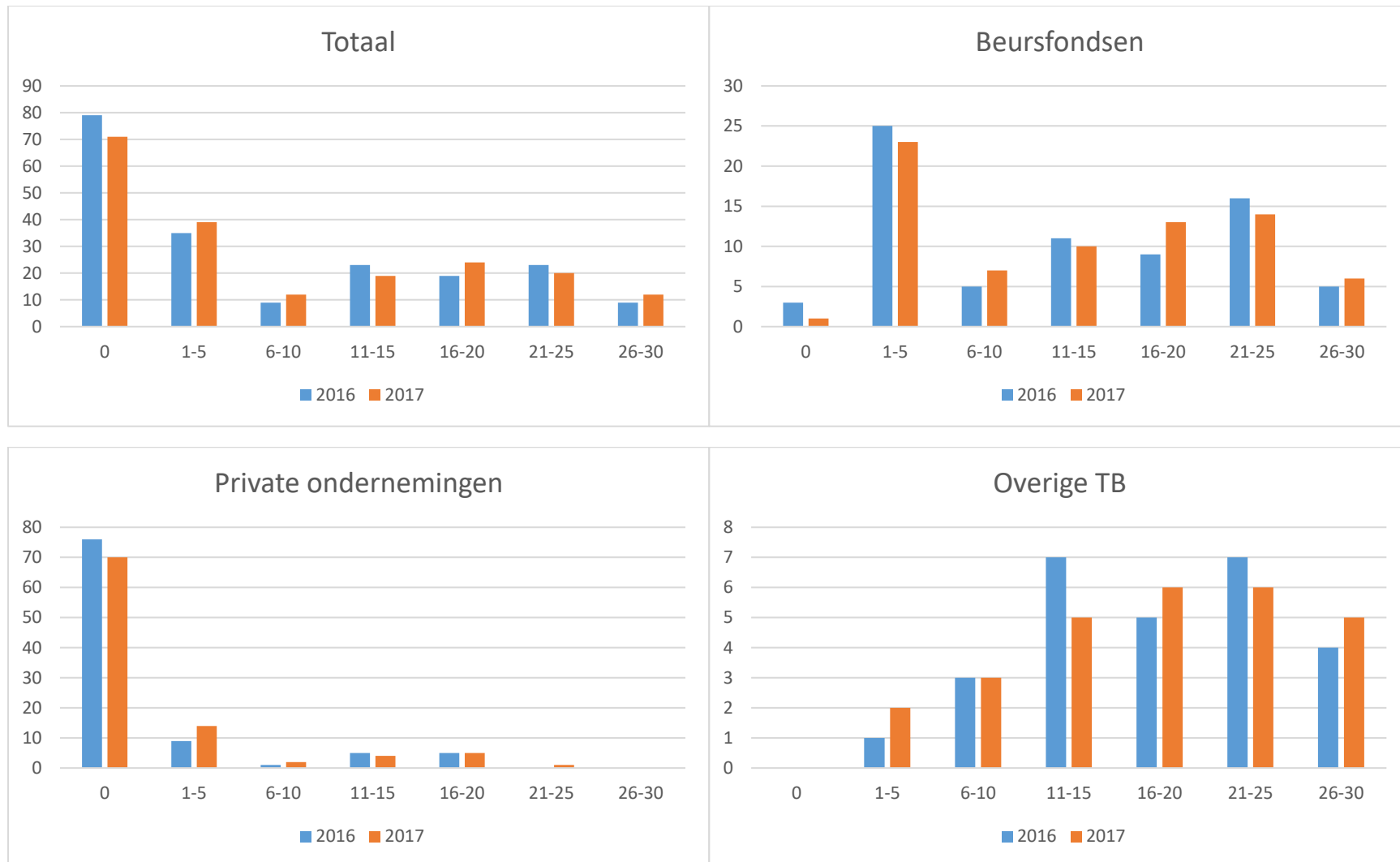
	2016	2017	max
Beursfondsen	71	73	74
Private ondernemingen	20	26	96
Overige TB	27	27	27
Totaal	118	126	197

Figuur 4.0 Overzicht processtappen voor de indeling van de criteria

Grafiek 4.0 Verdeling scores totale steekproef en per doelgroep

De verdeling van de scores in de benchmark verschilt per doelgroep. De gemeten hoogste totaalscore is 30. De ondernemingen zijn qua uitkomsten gerubriceerd in zeven frequenties, zie grafiek 4.0. In de verdeling van de beursgenoteerde ondernemingen ontstaat dan het beeld dat ongeveer een derde deel van de ondernemingen relatief weinig tot geen informatie verschaft (0 tot 10 punten), dat een derde deel een matige hoeveelheid informatie (11 tot 20 punten) geeft en een derde deel een redelijke hoeveelheid informatie (21 tot 30 punten) geeft. Deze verdeling komt op grote lijnen overeen met een notering aan respectievelijk de ASCx, AMx en AEx index. Bij de private ondernemingen is zichtbaar dat het aantal ondernemingen dat een matige hoeveelheid informatie verschaft, zeer beperkt is. Het overgrote deel is niet transparant over de CO2 impact. De overige ondernemingen uit de top van de TB hebben overwegend een matige tot redelijke score. Dit laatste is door de positie van deze ondernemingen in de TB voor de hand liggend. De ondernemingen die zijn genoteerd aan de AEx en AMx zijn eveneens grotendeels in de TB opgenomen, hetgeen de hogere score van deze groep ondernemingen mede verklaart.

In de navolgende paragrafen wordt per processtap in detail ingegaan op de uitkomsten per categorie ondernemingen.

4.1 Strategie en risicoanalyse

Processtap 1 bestaat uit elementen die deel uitmaken van de strategie en risicoanalyse, zoals de verantwoordelijkheden van de onderneming ten aanzien van haar bijdrage aan klimaatverandering en diverse aspecten die onderdeel zijn van de risicoanalyse en de impact daarvan op de strategie en kansen voor de onderneming. Uit tabel 4.1 blijkt dat met name de beursgenoteerde ondernemingen en de ondernemingen die hoog genoteerd staan in de TB duidelijk zijn over de positie en verantwoordelijkheid van de onderneming ten aanzien van klimaatverandering. De private ondernemingen blijven hierbij achter. Een redelijk aantal onderneming geeft verdieping aan dit aspect, door informatie te geven over de strategische impact van klimaatverandering. Zodra het de opnemings van klimaatverandering in de risico analyse betreft, neemt de score sterk af en kwantificering van de impact van klimaatverandering vindt zo goed al niet plaats.

In de scores voor deze processtap (strategie en risico analyse) is sprake van een beperkte verandering tussen 2016 en 2017. In deze processtap betreft dit over het geheel genomen nog relatief algemene informatie.

Tabel 4.1 Strategie en risicoanalyse

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Statement about company position on climate change and related responsibilities.	70	94,6	72	97,3	14	14,6	17	17,7	27	100,0	26	96,3
Climate-change opportunities and company strategies.	39	52,7	44	59,5	4	4,2	4	4,2	18	66,7	18	66,7
Identification of regulatory risks as a result of climate change.	24	32,4	24	32,4	0	0,0	0	0,0	5	18,5	4	14,8
Identification of all other risks as a result of climate change.	22	29,7	28	37,8	1	1,0	1	1,0	9	33,3	11	40,7
Adaptation strategies to climate-change effects.	10	13,5	11	14,9	1	1,0	0	0,0	8	29,6	9	33,3
Quantitative data estimates of the regulatory risks as a result of climate change.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Quantitative data estimates of all other risks as a result of climate change.	1	1,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Total score	166	32,0	179	34,6	20	3,0	22	3,3	67	35,4	68	36,0

4.2 Business model

Volgens EU Richtlijn 2014-95 dienen organisaties van openbaar belang inzicht te geven in de het businessmodel van de onderneming, in de kernprocessen en –activiteiten, teneinde een duidelijke link zichtbaar te maken met de relevante duurzaamheidsvraagstukken. In de EU richtlijn wordt daarmee bedoeld op het hele scala aan duurzaamheidsthema's. In deze CO2 benchmark is dit alleen voor het CO2 vraagstuk onderzocht.

In processtap 2 is informatie over de impact op het business model van de onderneming van belang, waarbij aandacht is voor de positie in de *supply chain*. Beïnvloedt het vraagstuk van klimaatverandering de business van de onderneming, moet de onderneming zich houden aan voorschriften als de EU ETS of is de onderneming actief met de opslag van CO2?

Van de onderzochte groep ondernemingen geeft van de beursgenoteerde ondernemingen en van de overige ondernemingen in de top van de TB ongeveer de helft informatie over de impact op de activiteiten van de onderneming. Bij de beursgenoteerde ondernemingen is op dit punt een toeneming in scores waar te nemen. Hier zou mogelijk sprake kunnen zijn van invloed van de invoering van EU richtlijn. Bij de private ondernemingen wordt op dit punt vrijwel geen informatie verschaft.

Tabel 4.2 Business model

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Climate-change impact on business operations, including supply chains.	34	45,9	40	54,1	3	3,1	1	1,0	16	59,3	14	51,9
Regulated schemes to which the firm belongs.	2	2,7	2	2,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Information on any GHG sequestration.	1	1,4	2	2,7	0	0,0	1	1,0	0	0,0	0	0,0
Total score	37	16,7	44	19,8	3	1,0	2	0,7	16	19,8	14	17,3

4.3 Corporate governance

Vanwege het belang dat aan klimaatverandering wordt gehecht, kan worden overwogen om dit thema expliciet te beleggen binnen de *governance* structuur van de onderneming. Door de Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) is in dit kader een model uitgewerkt, waarin de aandacht voor de impact door klimaatverandering is geïntegreerd in de *governance* structuur en risico analyse. In de jaarverslagen van de onderzoeksgroep is met name bij de beursgenoteerde ondernemingen zichtbaar dat een redelijk percentage (+50%) van de ondernemingen informatie geeft over de *governance* structuur ten aanzien van klimaatverandering. Ook hier is een beperkte verbetering zichtbaar tussen 2017 en 2016. Hierbij dient opgemerkt te worden, dat door de wijze van presenteren van deze categorie informatie in de jaarverslagen bij een aantal ondernemingen, deze informatie impliciet is verwerkt in de totale beschrijving van strategie, risico analyse en klimaatverandering.

Doordat in de meeste gevallen sprake is van opneming van de GHG informatie in het jaarverslag of duurzaamheidsverslag van de ondernemingen, is de contactpersoon in de meeste gevallen het centrale aanspreekpunt voor het totale duurzaamheids- of jaarverslag.

Tabel 4.3 Corporate governance

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Corporate governance on climate change.	37	50,0	42	56,8	4	4,2	5	5,2	13	48,1	12	44,4
Contact or responsible person for GHG reporting.	16	21,6	17	23,0	8	8,3	7	7,3	0	0,0	0	0,0
Total score	53	35,8	59	39,9	12	6,3	12	6,3	13	24,1	12	22,2

4.4 Beleid en doelstellingen

Op het punt van toelichtingen ten aanzien van doelstellingen en de realisatie daarvan aangaande de CO2 emissies, is zichtbaar dat de overige TB ondernemingen procentueel meer informatie hierover opnemen. Belangrijk daarbij op te merken is dat de overige ondernemingen uit de top van de TB op dit punt logischerwijs hoog scoren, omdat inzicht in doelstellingen een criterium in deze benchmark is.

Als er van uit wordt gegaan dat een goede plan-do-check-act cyclus belangrijk is voor het realiseren van doelstellingen en dus CO2 emissie reductie, dan is deze lage score bij de beursfondsen opmerkelijk. Met het feit dat ondernemingen hun doelstellingen niet rapporteren, is niet gezegd dat zij deze doelstellingen niet hebben. In tabel 4.8 echter – bij de analyse van de uitkomsten (gerealiseerde CO2 uitstoot) – is eveneens zichtbaar dat een beperkt percentage ondernemingen daadwerkelijk een analyse van de uitkomsten laat zien. Dit wordt mogelijk mede verklaard door het ontbreken van concrete doelstellingen.

In dit verband kan ook worden verwezen naar tabel 4.6. Ondernemingen geven geen informatie over de toekomstverwachtingen ten aanzien van de uitstoot van broeikasgassen.

Tabel 4.4 Beleid en doelstellingen

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
GHG emission targets set and achieved.	28	37,8	28	37,8	7	7,3	7	7,3	19	70,4	20	74,1
Comparative information on targets set and achieved.	2	2,7	4	5,4	2	2,1	3	3,1	6	22,2	7	25,9
Total score	30	20,3	32	21,6	9	4,7	10	5,2	25	46,3	27	50,0

4.5 Concrete acties

Over de gehele linie (alle drie categorieën ondernemingen) wordt door veel ondernemingen beschrijvende informatie opgenomen over de maatregelen die de onderneming gaat nemen om CO2 emissie reductie te realiseren. De overige TB ondernemingen scoren op dit punt (bijna) maximaal. Bij de beursgenoteerde ondernemingen is een bescheiden toeneming in de score te zien tussen 2016 en 2017. Over de inkoop van groene energie wordt – met uitzondering van de overige TB ondernemingen – geen informatie gegeven. Dit betreft informatie in de keten en kan worden gezien als een concrete actie van de energieverbruiker.

Het percentage ondernemingen dat informatie geeft over de aankoop of verkoop van emissierechten (GHG emission offsets), is beperkt. Daarbij dient te worden opgemerkt dat dit een activiteit is, die niet door iedere onderneming wordt of kan worden ondernomen. Bij met name ondernemingen die actief zijn in de EU ETS, ligt dit meer voor de hand. Desondanks zijn er ondernemingen die een programma hebben voor de compensatie van CO2 emissies door de onderneming. Hierdoor kunnen over dit laatste punt geen eenduidige conclusies worden getrokken over de scores op basis van de verslaggeving door de ondernemingen uit de doelgroep.

Tabel 4.5 Concrete acties

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Actions/measures taken to reduce/mitigate climate-change impact.	65	87,8	70	94,6	17	17,7	23	24,0	27	100,0	27	100,0
Disclosure of the supplier and the name of the purchased green tariff.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	10	37,0	10	37,0
Information on GHG emission offsets.	7	9,5	9	12,2	3	3,1	4	4,2	7	25,9	5	18,5
Total score	72	32,4	79	35,6	20	6,9	27	9,4	44	54,3	42	51,9

4.6 Toekomstverwachtingen

Met betrekking tot de toekomstverwachtingen inzake CO₂ uitstoot geven slechts enkele ondernemingen informatie in hun jaarverslag. Door de ondernemingen die deze informatie wel geven, wordt daarbij geen gebruik gemaakt van het GHG Protocol (verslaggeving in *scopes*). Deze resultaten versterken het beeld, dat veel ondernemingen geen concrete doelstellingen/verwachtingen lijken te hebben voor de korte en lange termijn. Deze uitkomst blijkt ook uit eerder onderzoek (De Waard, 2018)⁶.

Tabel 4.6 Toekomstverwachtingen

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Future estimates of total GHG emissions in CO ₂ metric tonnes.	4	5,4	5	6,8	0	0,0	0	0,0	1	3,7	0	0,0
Future estimates of scope 1 emissions.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Future estimates of scope 2 emissions.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Future estimates of scope 3 emissions.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Total score	4	1,4	5	1,7	0	0,0	0	0,0	1	0,9	0	0,0

⁶ De Waard DA: Klimaatverandering veroverft een plekje in het jaarverslag. De Accountant in Business. NBA nr. 2 2018. Pag. 16-23.

4.7 Uitkomsten

Voor wat betreft de prestaties van de ondernemingen op het gebied van CO2 emissies, is in dit onderzoek een grote mate van detaillering in de criteria aangebracht. Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor het GHG Protocol en wordt aandacht besteed aan de vraag of ondernemingen de toelichtingen voorzien van vergelijkende cijfers, zoals de uitkomsten uit eerdere jaren. Tevens is getracht in kaart te brengen in hoeverre ondernemingen zelf energie opwekken en doorleveren aan andere (eind) gebruikers.

Tabel 4.7 Uitkomsten

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Total GHG emissions in CO2 metric tonnes.	34	45,9	40	54,1	9	9,4	10	10,4	23	85,2	23	85,2
Comparative data on total GHG emissions in CO2 metric tonnes.	33	44,6	37	50,0	7	7,3	9	9,4	23	85,2	23	85,2
GHG emission by business unit/type/country.	22	29,7	23	31,1	6	6,3	6	6,3	3	11,1	2	7,4
GHG removals quantified in tonnes of CO2	4	5,4	5	6,8	3	3,1	3	3,1	7	25,9	5	18,5
Scope 1 emissions.	30	40,5	34	45,9	5	5,2	5	5,2	15	55,6	16	59,3
Comparative data on scope 1 emissions.	27	36,5	28	37,8	4	4,2	4	4,2	12	44,4	14	51,9
Scope 2 emissions.	30	40,5	32	43,2	5	5,2	5	5,2	15	55,6	15	55,6
Comparative data on scope 2 emissions.	26	35,1	27	36,5	4	4,2	4	4,2	12	44,4	13	48,1
Scope 3 emissions.	21	28,4	22	29,7	3	3,1	3	3,1	13	48,1	12	44,4
Comparative data on scope 3 emissions.	16	21,6	19	25,7	2	2,1	2	2,1	10	37,0	10	37,0
Emission of direct CO2 reported separately from scopes.	4	5,4	4	5,4	1	1,0	3	3,1	4	14,8	4	14,8
Emission not covered by the Kyoto Protocol and reported separately from scopes.	4	5,4	4	5,4	0	0,0	0	0,0	1	3,7	1	3,7
Emission attributable to the firm's own generation of electricity/heat/steam sold or transferred to another organisation.	1	1,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Emission attributable to the firm's own generation of electricity/heat/steam purchased for resale to end-users.	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Total score	252	24,3	275	26,5	49	3,6	54	4,0	138	36,5	138	36,5

Opvallend is het relatief lage percentage beursgenoteerde ondernemingen dat inzicht geeft in de prestaties op het gebied van CO2 emissies, onderbouwd met vergelijkende cijfers. Onder de beursgenoteerde ondernemingen bevindt zich een groep ondernemingen die relatief laag scoort in deze benchmark. Dit in tegenstelling tot de overige ondernemingen uit de top van de TB. Dit verschil is echter – zoals bij meer criteria kan worden opgemerkt – te verklaren door het feit dat deze ondernemingen hoog scoren in de TB, evenals de grote beursgenoteerde ondernemingen dat doen. Wel is zichtbaar dat de beursgenoteerde ondernemingen in 2017 een licht betere score tonen dan in 2016. Hier is mogelijk de invoering van de EU richtlijn een relevante factor.

Bij alle drie de categorieën ondernemingen is zichtbaar dat de rapportering van de prestaties naar de drie scopes van het GHG Protocol nog niet breed wordt toegepast. Ook is hier zichtbaar dat met name scope 3 lager scoort. Uit gesprekken met vertegenwoordigers van ondernemingen komt ook naar voren dat de invulling van scope 3 door velen als een lastige exercitie wordt gezien.

De informatie omtrent overige emissies en de doorlevering van energie naar andere partijen wordt door weinig ondernemingen gegeven. Deze situatie zal zich ook niet bij alle ondernemingen voordoen, dus kunnen hier geen conclusies aan worden verbonden.

4.8 Analyse van uitkomsten

In paragraaf 4.4 is ingegaan op het aanwezig zijn of het ontbreken van doelstellingen. Indien geen doelstellingen zijn geformuleerd, dan is een kwantitatieve analyse niet goed mogelijk. De percentages ten aanzien van de toelichtingen bij de gerealiseerde CO2 uitstoot zijn dan ook beduidend lager dan de scores bij de uitkomsten zelf (de kwantitatieve data), zie tabel 4.7. De analyses die worden uitgevoerd, zijn meer op totaalniveau en minder tot niet in detail. In tabel 4.8 lijkt ook bevestigd te worden, dat ondernemingen het gebruik van scope 3 complex vinden.

Tabel 4.8 Analyse van uitkomsten

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Explanations for changes in performance of total GHG emissions in CO2 metric tonnes.	22	29,7	19	25,7	5	5,2	5	5,2	14	51,9	12	44,4
Explanations for changes in performance of scope 1 emission.	7	9,5	9	12,2	2	2,1	2	2,1	3	11,1	4	14,8
Explanations for changes in performance of scope 2 emissions.	7	9,5	7	9,5	3	3,1	1	1,0	3	11,1	4	14,8
Explanations for changes in performance of scope 3 emissions.	4	5,4	6	8,1	0	0,0	0	0,0	3	11,1	2	7,4
Reduction in tonnes of CO2 per year for purchased green tariff.	0	0,0	1	1,4	0	0,0	0	0,0	6	22,2	4	14,8
Additional carbon saving associated with the tariff as a percentage.	0	0,0	1	1,4	0	0,0	0	0,0	1	3,7	2	7,4
GHG emission performance measurement against internal and external benchmarks, including ratios.	11	14,9	17	23,0	3	3,1	4	4,2	6	22,2	5	18,5
Total score	51	9,8	60	11,6	13	1,9	12	1,8	36	19,0	33	17,5

4.9 Meetmethoden

Voor het goede begrip van de gerealiseerde CO₂ uitstoot is het van belang dat in de verslaggeving adequate informatie wordt gegeven over de meet- en registratiemethoden. Bij de bepaling van CO₂ uitstoot zijn vooral ook de conversiefactoren relevant, de kwaliteit van het gegevensverzamelingsproces en het inzicht in de afwegingen om informatie eventueel buiten beschouwing te laten. Inzicht in de conversiefactoren wordt bij de beursfondsen en de overige TB ondernemingen voor een deel gegeven. De score bij de private ondernemingen is hier laag. De toelichtingen bij overige keuzes ten aanzien van de gegevensverzameling is beperkt. Daarbij dient in acht te worden genomen, dat mogelijk geen wijzigingen zijn doorgevoerd en dus geen informatie daarover te melden is. Bij de specifieke criteria ten aanzien van mogelijke uitsluitingen bij de rubricering in scopes is sprake van een grote mate van detaillering, waardoor de kans groot is dat deze informatie niet wordt gegeven.

Tabel 4.9 Meetmethoden

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Conversion factors used/methodology used to measure or calculate emissions.	32	43,2	32	43,2	6	6,3	7	7,3	18	66,7	18	66,7
Explanation for any changes to methodology or conversion factors previously used.	10	13,5	7	9,5	1	1,0	1	1,0	3	11,1	5	18,5
Information on the quality of the inventory (e.g. causes and magnitude of uncertainties in estimates).	8	10,8	8	10,8	1	1,0	2	2,1	2	7,4	2	7,4
Details of any specific exclusion of emissions from scope 1.	2	2,7	2	2,7	1	1,0	1	1,0	2	7,4	1	3,7
Explanation for the reason for any exclusion from scope 1.	1	1,4	2	2,7	0	0,0	0	0,0	1	3,7	1	3,7
Details of any specific exclusion of emissions from scope 2.	2	2,7	2	2,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Explanation for the reason for any exclusion from scope 2.	1	1,4	2	2,7	0	0,0	0	0,0	1	3,7	0	0,0
Total score	56	10,8	55	10,6	9	1,3	11	1,6	27	14,3	27	14,3

4.10 Verslaggevingscriteria

De verslaggevingscriteria worden door de overige TB ondernemingen goed toegelicht. De periode waarover de informatie wordt gerapporteerd is bij de overige ondernemingen niet altijd duidelijk. Het komt voor dat ondernemingen de informatie over de CO2 uitstoot met vertraging rapporteren (data uit 2016 in het jaarverslag 2017). Om die reden is het van belang dat het verslagjaar expliciet wordt vermeld. Uiteraard wordt het jaartal van het jaarverslag te allen tijde toegelicht. Het gebruik van verslaggevingsstandaarden wordt in veel verslagen toegelicht. Dat betreft in algemene zin veelal de GRI Guidelines. Ten aanzien van CO2 emissies wordt verwacht dat gebruik wordt gemaakt van een meer specifieke methode, zoals het GHG Protocol. De *assurance* opdracht ten aanzien van de verslaggeving betreft veelal de *assurance* opdracht bij het totale duurzaamheidsverslag of *integrated report*. Niet alle ondernemingen die informatie geven over de verslaggevingscriteria geven ook informatie over de keuze om entiteiten wel of niet in het verslag te consolideren.

Tabel 4.10 Verslaggevingscriteria

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB			
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%
Period covered by the report.	31	41,9	34	45,9	12	12,5	16	16,7	27	100,0	27	100,0
Reporting guidelines used in GHG reporting.	45	60,8	45	60,8	11	11,5	11	11,5	26	96,3	26	96,3
Assurance statement on disclosed information.	27	36,5	28	37,8	2	2,1	2	2,1	13	48,1	13	48,1
Organization boundary and consolidation approach.	25	33,8	23	31,1	6	6,3	6	6,3	3	11,1	2	7,4
Base year.	31	41,9	28	37,8	10	10,4	8	8,3	15	55,6	15	55,6
Explanation for a change in base year.	1	1,4	0	0,0	0	0,0	1	1,0	0	0,0	1	3,7
GHGs covered, including those not required by the Kyoto Protocol.	7	9,5	7	9,5	1	1,0	1	1,0	1	3,7	1	3,7
Sources and sinks used/excluded.	23	31,1	25	33,8	6	6,3	7	7,3	18	66,7	18	66,7
A list of facilities included in the inventory for GHG emissions.	10	13,5	10	13,5	1	1,0	1	1,0	10	37,0	10	37,0
Explanation of any country excluded, if global total is reported.	2	2,7	2	2,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Total score	202	27,3	202	27,3	49	5,1	53	5,5	113	41,9	113	41,9

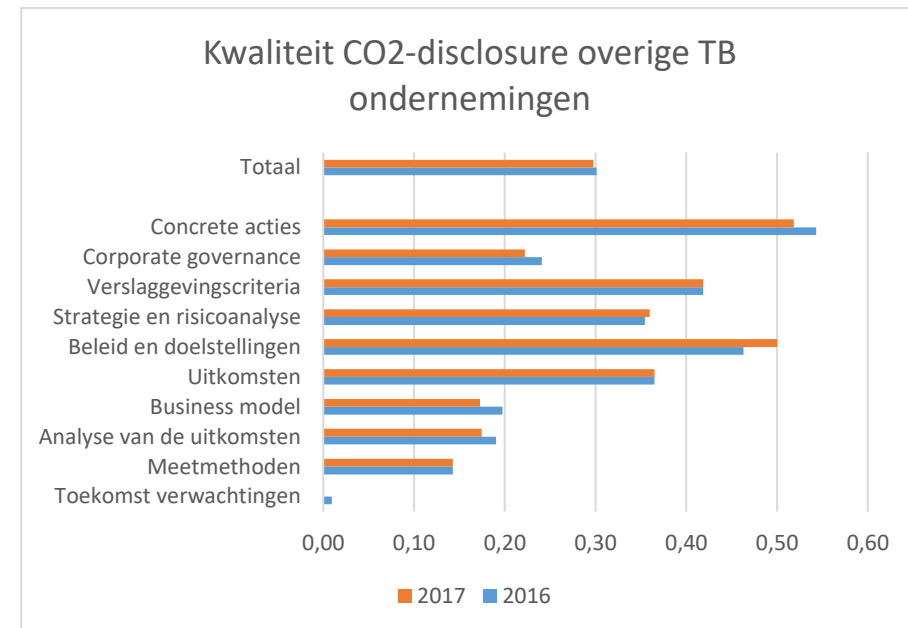
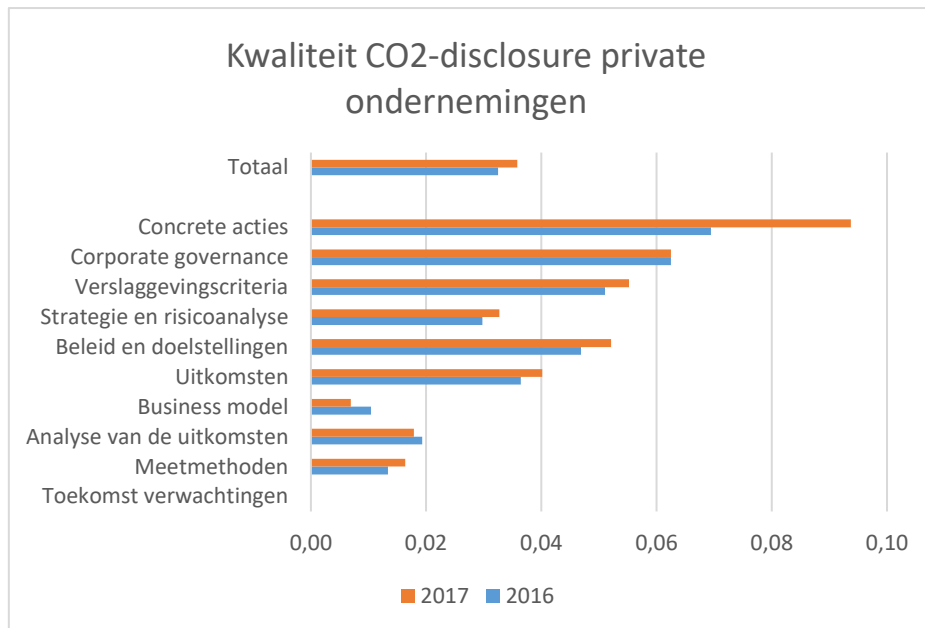
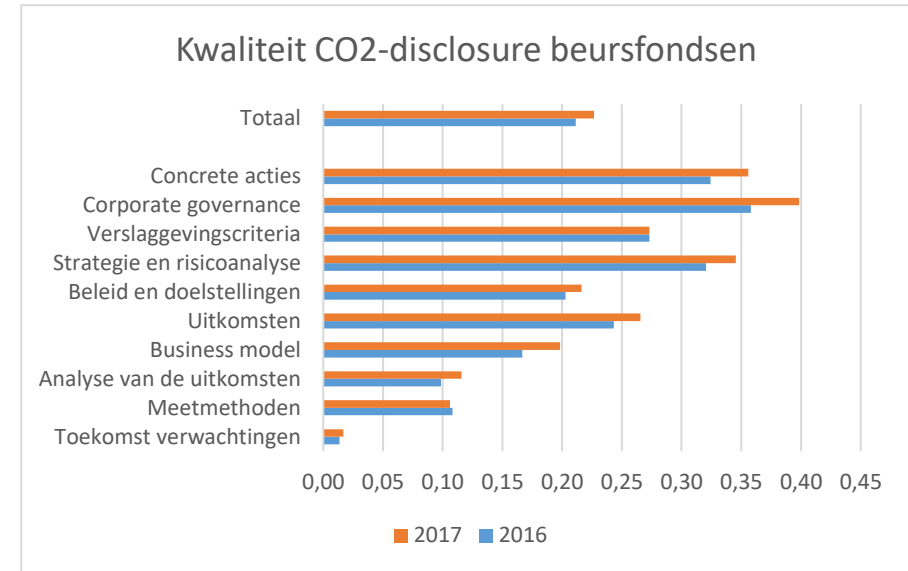
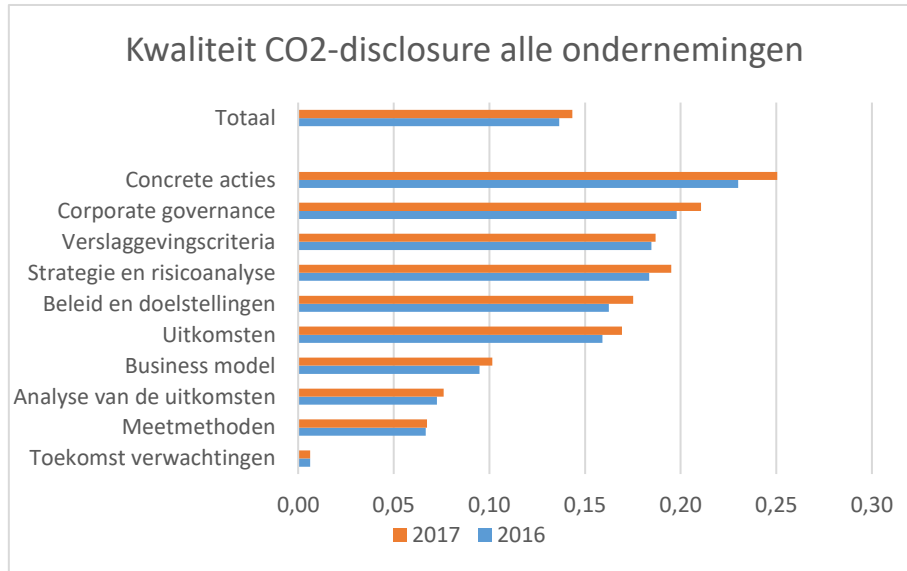
4.11 Totaaloverzicht

In tabel 4.11 is een totaaloverzicht opgenomen van de scores per fase. Per groep van ondernemingen is per verslagjaar het totaal aantal punten weergegeven dat per fase is gerealiseerd, zoals in de tabellen 4.1 tot en met 4.10 per criterium is geanalyseerd. De percentages geven weer hoeveel procent van de maximale score per fase is gerealiseerd gerelateerd aan het totaal aantal ondernemingen per categorie. Voor de fase strategie en analyse betekent dit, dat sprake is van 7 criteria (laatste kolom). Bij de beursfondsen zijn de jaarverslagen van 74 ondernemingen in de analyse betrokken. De totale score van 166 punten is omgerekend 32% van de maximaal haalbare score (74 ondernemingen x 7 punten).

Uit deze analyse kan worden afgeleid, dat de overige TB ondernemingen een hogere dekking qua gerapporteerde criteria realiseren (2016: 30,1% en 2017: 29,8%) dan de beide andere groepen. De beursfondsen realiseren in 2016 21,1% en in 2017 22,7%) en de private ondernemingen realiseren in 2016 3,2% en in 2017 3,6%. Daarbij wordt nogmaals benadrukt dat een groot deel van de beursfondsen ook is opgenomen in de TB, de overige TB ondernemingen betreffen de hoog-scorende niet-beursgenoteerde ondernemingen/organisaties uit de TB van 2016.

Tabel 4.11 Totaaloverzicht

	Beursfondsen				Private ondernemingen				Overige TB				
	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	2016	%	2017	%	#
1. Strategie en risicoanalyse	166	32,0	179	34,6	20	3,0	22	3,3	67	35,4	68	36,0	7
2. Business model	37	16,7	44	19,8	3	1,0	2	0,7	16	19,8	14	17,3	3
3. Corporate Governance	53	35,8	59	39,9	12	6,3	12	6,3	13	24,1	12	22,2	2
4. Beleid en doelstellingen	30	20,3	32	21,6	9	4,7	10	5,2	25	46,3	27	50,0	2
5. Concrete acties	72	32,4	79	35,6	20	6,9	27	9,4	44	54,3	42	51,9	3
6. Toekomstverwachtingen	4	1,4	5	1,7	0	0,0	0	0,0	1	0,9	0	0,0	4
7. Uitkomsten	252	24,3	275	26,5	49	3,6	54	4,0	138	36,5	138	36,5	14
8. Analyse van de uitkomsten	51	9,8	60	11,6	13	1,9	12	1,8	36	19,0	33	17,5	7
9. Meetmethoden	56	10,8	55	10,6	9	1,3	11	1,6	27	14,3	27	14,3	7
10. Verslaggevingscriteria	202	27,3	202	27,3	49	5,1	53	5,5	113	41,9	113	41,9	10
Total score	923	21,1	990	22,7	184	3,2	203	3,6	480	30,1	47	29,8	59

Grafiek 4.11 benchmarkscores (in %) totale onderzoeksgroep en per categorie beursfondsen, private ondernemingen en overige ondernemingen TB.

In grafiek 4.11 is voor de totale onderzoeksgroep en de drie categorieën van ondernemingen in procenten weergegeven waar het zwaartepunt van de informatie ligt. Deze volgorde is bepaald op de procentuele score van het totaal in 2016. Hieruit blijkt dat over het algemeen meer informatie wordt gegeven over de te nemen en genomen acties en de algemene toelichting op het gebied van *corporate governance*, verslaggevingscriteria, strategie en beleid, dan over de uitkomsten, de analyse daarvan en de toekomstverwachtingen.

5. Ter afsluiting

Met betrekking tot de in hoofdstuk 3 toegelichte verwachtingen ten aanzien van dit onderzoek, kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- Vanwege het bestaan van regelgeving ten aanzien van het jaarverslag (2:391 BW en Richtlijn voor de Jaarverslaggeving RJ400) en vanwege het feit dat een groot deel van de beursgenoteerde ondernemingen duurzaamheidsverslagen publiceert, werd verwacht dat deze categorie ondernemingen transparant zou zijn over de impact op en van het klimaat. Uit het onderzoek komt echter naar voren, dat sprake is van een zekere driedeling in de kwaliteit van de informatie, waarbij over het algemeen de AEx fondsen transparanter zijn dan de AMx fondsen, die op hun beurt weer transparanter zijn dan de ASCx fondsen. Deze verdeling heeft impact op de totaalscores van de beursgenoteerde ondernemingen, die daardoor achterblijven bij die van de top van de TB, terwijl een groot deel van de AEx fondsen ook hoog scoort in de TB.
- Private ondernemingen zijn zoals verwacht minder transparant. Van de 96 ondernemingen geven slechts 20 tot 26 ondernemingen op enigerlei wijze informatie over de impact op en van klimaatverandering, waarbij een aantal slechts zeer beperkt informatie verstrekt. Verwacht werd ook dat de invoering van de EU Richtlijn 2014-95 door navolging van invloed zou kunnen zijn. Dit kan niet worden aangetoond. Wel is sprake van een toeneming van het aantal ondernemingen dat informatie verstrekt.
- Zoals verwacht scoren de ondernemingen uit de top van de TB ook in dit onderzoek hoog. De scores in de TB echter worden beïnvloed door de beperkte diepgang van de criteria uit de TB. De benchmark die is gebruikt voor dit onderzoek is zeer gedetailleerd, waardoor een hoogste score van 30 van de maximale score van 60 wordt bereikt.
- Uit het onderzoek blijkt dat de scores bij de beursgenoteerde ondernemingen over de gehele linie niet stijgen. Daar waar dit per fase in de analyse nog wel zo lijkt te zijn, wordt in het totaaloverzicht in tabel 4.11 helder dat de veranderingen per fase worden veroorzaakt door het hogere aantal ondernemingen. Procentueel gezien verandert er in totaal ten opzichte van 2016 vrijwel niets.
- Het aantal ondernemingen dat concreet ingaat op de impact van klimaatverandering op de onderneming zelf is zeer beperkt. Daaruit kan worden afgeleid, dat de publicatie van het rapport van de TCFD nog van bescheiden invloed is geweest.
- Het bestaan van het GHG Protocol lijkt breed bekend te zijn. Uit dit onderzoek komt echter naar voren dat een adequaat gebruik van dit model nog door veel ondernemingen moet worden doorontwikkeld. Bij de publicatie van uitkomsten en analyses wordt het model wel door een redelijk aantal ondernemingen gebruikt, echter de toepassing van met name scope 3 lijkt voor een grote groep ondernemingen nog een brug te ver.

Het algemene beeld is, dat de ondernemingen die over CO₂-impact rapporteren, per processtap op de eerste vragen goed scoren, maar dat de scores afnemen, naarmate meer (gedetailleerde) informatie wordt gevraagd. Dit mondt uit in meer algemene toelichtingen dan concrete informatie over de gerealiseerde uitstoot, de analyse daarvan en de toekomstverwachtingen. Dat verklaart de relatief lage maximum score van 30 op de schaal van 60.

Ten slotte: verslaggeving is niet per definitie hetzelfde als doen en geeft niet per definitie inzicht in de kwaliteit van de feitelijke acties, doelstellingen en realisaties. Dit kan variëren tussen twee uitersten: ondernemingen die veel doen en weinig rapporteren en ondernemingen die weinig doen en veel

rapporteren. Indien echter een onderneming een adequate plan-do-check-act cyclus heeft ten aanzien van CO2 uitstoot, dan kan concreet worden gerapporteerd. Indien daarvan nog geen sprake is, dan zullen ondernemingen vervallen in algemene toelichtingen die – zodra de detaillering van de criteria toeneemt – uiteindelijk leiden tot een lage score. Indien het wenselijk wordt geacht dat ondernemingen concreet over de impact op en van klimaatverandering rapporteren, is het aan te bevelen om een helder formaat daarvoor af te spreken.